

Як стверджують вчені та практики [3; 4] жіночий план тренінгу, значно відрізняється від чоловічого. Він містить абсолютно інший порядок виконання вправ, а також їх кількість. Заняття пауерліфтингом жінок-початківців повинні обов'язково проходити під керівництвом тренера, щоб уникнути небезпечних травм.

Таким чином, заняття пауерліфтингом – ефективна форма впливу на організм жінки, спрямована на позитивну зміну її фізичного потенціалу і досягнення інших важливих цілей фізичного виховання і самовиховання. У результаті систематичних тренувань в організмі відбуваються морфологічні та фізіологічні зміни, що дозволяють розширити функціональні можливості практично всіх органів і систем, удосконалити регуляторні механізми. Якщо не займатися пауерліфтингом професійно, то можна використовувати його для коригування своєї статури, базові навантаження допоможуть «спалити» необхідну кількість калорій і збільшити силові показники.

Література

1. Верхошанский Ю. В. Программирование и организация тренировочного процесса. Москва : Физкультура и спорт, 1985. 176 с.
2. Кириченко Т. Г. Тренажери в системі силового тренування студентів ВНЗ. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2017. № 1. С. 156–159.
3. Стеценко Л. І. Пауерліфтинг. Теорія та методика викладання : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Черкаси : Вид-во Черкаського національного університету, 2008. 460 с.
4. Kettles M., Cole C., Wright B. Women Health and Itness Guide. Champaign : Human Kinetics, 2007. 204 p.

ГЕНДЕРНІ ЗНАННЯ У ЗМІСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Ольга КІЗЬ

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
olgakiz55@ukr.net

Імплементация гендерного підходу та інтегрування гендерних знань до змісту психологічних дисциплін є умовою підвищення якості підготовки майбутнього фахівця освітньої сфери та практичним інструментом формування гендерної компетентності педагога як передумови створення гендерночутливого освітнього середовища для всестороннього розвитку й особистісного становлення дітей, розвитку їхніх талантів та здібностей, визначення індивідуальних траєкторій виховання і навчання. Гендерна компетентність педагога є ключовою професійно-значущою якістю, що дозволяє йому ефективно налагоджувати педагогічну взаємодію і передбачає наявність гендерних знань, умінь помічати та адекватно оцінювати ситуації гендерної нерівності в різних сферах життєдіяльності та освітній зокрема, здатність не виявляти у власній поведінці дискримінаційних за

ознакою статі практик щодо дітей та інших учасників освітнього процесу завдяки розвитку гендерної чутливості та толерантності, високого рівня гендерної культури.

Предмети психологічного циклу вбачаємо потужним ресурсом розвитку психологічної і гендерної компетентності у сьгоднішніх студентів факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. При розробці програм психологічних дисциплін підготовки студентів спеціальностей «012 Дошкільна освіта» та «013 Початкова освіта» освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» та «магістр» гендерні знання, що презентовані у наукових працях вітчизняних науковців, органічно інтегровано до змісту лекційних, семінарських і лабораторних занять, включено гендерну тематику до науково-дослідницької роботи й написання курсових та магістерських робіт із психології, в організацію виховної роботи зі студентством [7].

У межах змістового модуля «Психологія загальна» при вивченні теми «Особистість» розглядаємо питання гендерної ідентичності та психологічних механізмів її формування, гендерної свідомості та самосвідомості особистості, вивчаємо гендерні ролі і типи гендерної поведінки [2, с. 56–58, 67–72, 76–82]; охарактеризовуємо егалітарну особистість «як суб'єкта самотворчості, відкритої, самодостатньої, гендерно компетентної особистості, що сповідує принципи рівноцінності та паритетності статей в особистісному та професійному життєздійсненні» [3, с. 15], обґрунтовуємо необхідність упровадження в сучасну освітню практику розробленого О. Кікінежді особистісно-егалітарного підходу [8], що є синтезом особистісного (І. Бех) та гендерного (В. Кравець) підходів.

Вивчаючи тему «Спілкування», детально розглядаємо стереотипізацію як один із психологічних механізмів сприймання людини людиною, аналізуємо гендерні стереотипи, їх види та функції [2, с. 37–39]; акцентуємо увагу на необхідності використання гендерночутливого мовлення, розтлумачуємо зміст понять «мовний андроцентризм» та «мовний сексизм». Опрацьовуючи тему «Діяльність», наголошуємо, що немає статевоповідних видів людської діяльності, а їх освоєння залежить не від статі людини, а від її індивідуальних інтересів, здібностей, мотивації діяльності. Як дівчатка, так і хлопчики, а в дорослому віці жінки і чоловіки, мають рівні можливості в оволодінні трудовими вміннями та навичками, здобутті професії, фаховому удосконаленні і кар'єрному зростанні; рівні шанси самореалізації у будь-якій сфері суспільно-політичного життя.

Під час вивчення теми «Психологія міжособистісних взаємин» здійснюємо аналіз гендерних упереджень – соціальних настанов з негативним і спотвореним змістом щодо осіб жіночої/чоловічої статі. Предметом аналізу виступають три складники: когнітивний (безпідставно тенденційні, ірраціональні думки щодо жінок/чоловіків, дівчаток/хлопчиків та їхньої здатності бути успішними/неуспішними у тій чи іншій сфері), афективний (неприйняття, недооцінка, негативні почуття щодо тієї чи іншої статі) та поведінковий (реальні дискримінаційні поведінкові практики щодо людини чи групи осіб певної статі) [1]. Крізь призму теорій лідерства значну увагу приділяємо аналізу жіночого та

чоловічого лідерства як соціально-психологічних феноменів, умовам розвитку жіночого лідерства загалом та політичного зокрема.

У межах змістових модулів «Вікова психологія» (013 Початкова освіта) та «Дитяча психологія» (012 Дошкільна освіта) вивчаємо вікові аспекти гендерної соціалізації і набуття гендерної ідентичності дівчатками та хлопчиками дошкільного та молодшого шкільного віків; розкриваємо психологічні механізми освоєння дітьми типу гендерної поведінки, а також специфіку впливу агентів гендерної соціалізації (батьківської сім'ї, закладів дошкільної, загальної середньої і позашкільної освіти, ЗМІ, однолітків) [2, с. 21–30; 4, с. 7–23; 5, с. 38–45]. Під час практичних занять студенти розв'язують психолого-педагогічні ситуації-задачі на розуміння мотивів поведінки дитини певного віку та статі; розвиток педагогічного бачення ефекту виховного впливу та попередження педагогічних помилок, спричинених гендерними упередженнями та стереотипами; створення сприятливих умов для спільної гри та праці дівчаток і хлопчиків у зонах їх актуального і найближчого розвитку [6, с. 97–249].

Лекційні та практичні заняття змістового модуля «Педагогічна психологія» включають аналіз гендерних вимірів педагогічного процесу та особистості педагога, гендерних настанов вихователів і учителів, розгляд умов створення егалітарно-освітнього середовища в закладі освіти [4, с. 36–62; 5, с. 54–72]. Акцентуємо увагу на деструктивності гендерних стереотипів педагогів, що блокують їхню здатність адекватного та всебічного пізнання особистості дітей і негативно позначаються на взаємовідносинах з вихованцями, батьками та родинними дітьми, членами педагогічного колективу [6, с. 36–44]. Аналізуємо чинники освітнього середовища, які здійснюють депривуючий вплив на учасників освітнього процесу у формах неорієнтованого ставлення, утисків, позбавлень, обмежень, виключень або надання переваг, прихованих або відкритих проявів дискримінації, сексизму, будь-яких виявів гендерно зумовленого насильства, сфокусованих на особистості жіночої чи чоловічої статі. Також ознайомлюємо студентів із видами деструктивної поведінки, що призводять до дискримінації освітян жіночої чи чоловічої статі, ілюструючи їх феноменами «скляної стелі», «липкої підлоги», «скляних стін», означаємо реальні шляхи протидії їм тощо.

У межах вивчення змістового модуля «Психологія виховання» даємо оцінку стилям виховання дівчаток і хлопчиків, психологічним механізмам виховання [2, с. 142–152]. Студенти долучаються до міжнародної акції «16 днів протидії гендернозумовленому насильству» та, готуючи індивідуальні навчально-дослідницькі завдання, аналізують різні види насильства: сімейне і його форми, насильство в освітньому середовищі (булінг) та інформаційному просторі (кібербулінг, кібергрумінг, ризики секстингу), сексуальне насильство, мобінг, сексуальні домагання на робочому місці, торгівля людьми тощо; піднімають проблему сьогодення – домашнє насильство щодо дітей, зокрема, фізичне, психологічне, емоційне, економічне та сексуальне; означають роль педагога закладів дошкільної та початкової освіти у попередженні насильства та жорстокості щодо дитини в сім'ї, формування педагогічної культури батьків.

До змісту практичних занять модуля «Основи психодіагностики» включено апробацію розробленої Т. Говорун та О. Кікінежді методики проведення гендерної експертизи навчального контенту, зокрема, ілюстративного і текстового матеріалу дитячих періодичних видань, художньої літератури, підручників для початкової школи [2, с. 159–160; 4, с. 89; 5, с. 73–90]. Студенти опановують методику проведення гендерної експертизи уроку, що передбачає виявлення невербальних, вербальних і поведінкових індикаторів гендерних упереджень з боку учителів щодо школярів чи школярок певної статі (висловлювання, дії, міміка, вокальна міміка, жести, пози, які стосуються ситуацій оцінювання, заохочень дітей обох статей під час реального уроку). Індикаторами слугують мовний андроцентризм і сексизм, використання фемінітивів і маскулізмів, вимога статевоповідної поведінки, створення/відсутність умов для партнерського міжстатевого спілкування, сегрегація/поляризація дітей за ознакою статі тощо [1, с. 29–32].

При викладанні навчальної дисципліни «Актуальні проблеми дитячої психології» із магістрантами спеціальності «012 Дошкільна освіта» розглядаємо тему гендерної соціалізації дитини. У ході лекційного заняття аналізуємо етапи формування статевої ідентичності в дошкільному віці, аналізуємо механізми освоєння дошкільниками типу гендерної поведінки (спрямування як організація дорослими «жіночого»/«чоловічого» навколишнього мікросередовища дітей; моделювання як освоєння дитиною нав'язуваних соціумом моделей гендерної поведінки; заохочення як винагорода батьків, вихователів за дотримання певного типу поведінки; пізнання як формування уявлень про стать завдяки розвитку когнітивних здібностей) [2, с. 21–31; 4, с. 14–23; 5, с. 38–45]. Під час практичних занять-тренінгів магістранти апробовують гендерно-орієнтовані інтерактивні технології, розігрують й аналізують педагогічні ситуації та навчаються помічати помилки, яких припускаються вихователі та батьки у ставленні до дівчаток і хлопчиків (формування у дівчаток набутої безпомічності, а не вправності, самостійності і самозарадності; заохочення більшою мірою хлопчиків до дослідницької і конструктивної поведінки, змагань, перемог, конкуренції; підбір одягу для дівчаток, який сковує їхні рухи, перешкоджає у проявах активності, розвитку фізичної витривалості; нав'язування статевоповідних іграшок; залучення дівчаток до ігор опікувального й обслуговуючого характеру, а хлопчиків – до ігор-змагань, суперництва тощо) [4, с. 146–180; 6, с. 97–250].

При вивченні курсу «Психологія дитячої творчості» зроблено акцент на важливості неупередженого ставлення педагогів та батьків до виявлення обдарованості дівчаток і хлопчиків дошкільного і молодшого шкільного віку в різних видах діяльності та створення сприятливих психолого-педагогічних умов задля розвитку їхнього творчого, інтелектуального та духовного потенціалу, здібностей і обдарувань без обмежень за статтю. Вивчаємо критерії (евристичність, творча уява, гнучкість мислення, самостійність) та типи винахідливості (продуктивна, словесна, предметна, соціальна); засоби та методичні прийоми активізації дитячої творчості; сучасні технології навчання і виховання обдарованих дітей; помилки батьків у ставленнях до дитячої обдарованості (негативне, ігноруюче, гіперсоціальне, компенсуюче, гіпертрофоване). Обґрунтовуємо

доцільність створення у закладі освіти творчо-розвивального життєвого простору, у якому заохочується прагнення дітей обох статей досліджувати властивості та якості різних об'єктів, комбінувати різні матеріали, експериментувати, конструювати.

При співпраці з ГО «Центр науки Тернополя» студенти беруть участь у Наукових пікніках, що проходять у рамках міжнародної акції «Scientific Fun – наукові пікніки в Україні», забезпечуючи діяльність локації «Країна Дошкільняндія». Дівчатка та хлопчики Тернопільського краю отримують реальну можливість під відкритим небом експериментувати, проводити досліди, розвивати елементарні математичні уявлення, брати участь в інтерактивних іграх, пізнавальних розвагах, театралізованій діяльності. Така альтернативна форма проведення практичного заняття з навчальної дисципліни є успішною популяризацією STEM-освіти серед дошкільнят. Водночас на міні-локації «Батьківський університет» відбувається педагогічний всеобуч батьків чи інших дорослих, які супроводжують діток: презентація розроблених студентами буклетів-методичних розробок із серії «Поради батькам»: «Як не припуститись помилок у розвитку творчих обдарувань донечок і синочків», «Як розвивати винахідливість дошкільнят», «Творчість на кінчиках пальців», «Мандрівка до Піскової країни» тощо.

Означені шляхи інтегрування знань гендерної теорії до змісту дисциплін психологічного циклу навчально-професійної підготовки майбутніх педагогів сприяють активізації самовизначення студентства у питаннях гендерної культури та допомагають їм набути компетентностей у проєктуванні гендерночутливого і недискримінаційного за ознакою статі освітнього середовища, сприятливого для забезпечення рівних можливостей і прав дівчаток і хлопчиків в отриманні якісних освітніх послуг на дошкільньому та першому рівні повної загальної середньої освіти, задоволення їх потреби в самоутвердженні у творчо-пізнавальній та учбовій діяльності.

Література

1. Винярчук О. А., Кізь О. Б. Гендерні упередження вчителів як чинник дискримінації учнів за статевою ознакою. Професіоналізм фахівця-дослідника із соціальної роботи: альманах наукових праць за матеріалами наук. конф., 15 січня 2020 р., ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав (Київська обл.): Домбровська Я. М., 2020. С. 22–35.
2. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
3. Кікінежді О. Становлення егалітарної особистості майбутнього педагога: історія, здобутки та перспективи діяльності кафедри психології. *Humanitarium. Сер. Психологія*. Переяслав (Київ. обл.) ; Ніжин (Чернігів. обл.) : Лисенко М. М., 2019. Том. 43, вип. 1. С. 7–22.
4. Кікінежді О. М., Говорун Т. В., Шульга І. М. Гендерне виховання дошкільнят : навчально-методичний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. 192 с.
5. Кравець В. П., Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна соціалізація молодших школярів : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 192 с.
6. Як навчати школярів долати гендерні стереотипи: конспекти занять : навчально-методичний посібник / Говорун Т. В. та ін. ; за заг. ред. Т. В. Говорун. Київ : ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. 806 с.

7. Kiz O. Gender accents of psychological preparation of future teachers of primary education for work in NUS. *Theory and Practice of Future Teacher's Training for Work in New Ukrainian School* : monograph / I. F. Prokopenko, I. M. Trubavina (Eds.). Prague : OKTAN PRINT s.r.o., 2020. P. 521–536.
8. Kikinezhdі O., Kiz O., Vasylykevych Ya. Psychological Principles of Modeling of Egalitarian and Educational Technics in the Higher School of Ukraine. *Vzdelávanie a Spoločnosť V* : Medzinárodný nekonferenčný zborník / R. Bernátová, T. Nestorenko (Eds.). Prešov : Prešovská univerzita v Prešov, 2020. P. 440–447.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАЄКТОРІЙ ЩОДО НАВЧАЛЬНИХ ПОТРЕБ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Олена ЛАЗОРЕНКО

Інститут філософії НАН України та

ГО «Жіноча Професійна Ліга»,

lpw.network@gmail.com

Вікова структура населення України (74,5 % – особи віком 25–65 років, більшість – жінки) впливає на ключові питання щодо розробки нової національної освітньої політики у рамках концепції навчання впродовж усього життя, особливо, що стосується навчання дорослих. Визначенню цілей, завдань програм для навчання і освіти дорослих (НОД) передують дослідження освітніх потреб цільової аудиторії. Так, у національному аналізі, який був проведений громадською організацією «Жіноча Професійна Ліга» у 2019 р. і стосується виконання однієї із Цілей сталого розвитку в Україні (ціль № 4 «Якісна освіта») [1], визначаються додаткові виклики, що стосуються освітніх потреб дорослого населення в Україні, зокрема, жінок (роботодавиць, професіоналок у різних сферах та жінок з маргіналізованих і вразливих груп). У коментарях громадських експертів, які надані до проєкту Добровільного національного огляду України щодо прогресу у досягненні Цілей сталого розвитку (2020 р.), констатується факт відсутності релевантних даних щодо навчання дорослих та їх стратегічного осмислення, як у загальному вигляді, так і в розподілі за статтю і віком. Відсутня така інформація також у англійській (2019 р.) і російськомовній (2020 р.) версіях 4-го Всесвітнього звіту щодо навчання і освіти дорослих, підготовленого Інститутом ЮНЕСКО з навчання протягом усього життя.

Вищезазначене зумовило проведення дослідження особливостей навчальних і освітніх потреб дорослої жіночої аудиторії, які зібрані в аналітичному проєкті громадської організації «Жіноча професійна Ліга», що підготовлений за підтримки CIVICUS Solidarity Fund в Україні (2020 р.). Для аналізу була розроблена методологія проєкту, яка включала результати кабінетних і польових досліджень команди проєкту, а також результати проведеного масового соціологічного опитування, що стосувалось неформального навчання і освіти дорослих (у рамках загальнонаціонального соціологічного дослідження, реалізованого Фондом «Демократичні Ініціативи» у грудні 2019 р.). Зазначимо, що у зв'язку із карантинними обмеженнями, зумовленими пандемією COVID-19, польові